

Hedersmord

Hedersmord

drama efter "John Webster" av Christian Lanciai (2008)

Personerna :

Hertiginnan av Amalfi
Hertig Fernando, hennes bror
Kardinalen, hennes andre bror
Antonio di Bologna, hennes skattmästare
Cariola, hennes kammarjungfru
Bussola, i tjänst hos hertiginnan och hennes bröder
Delio, Antonios vän
Greve Malatesta av Ancona
Giulia Castrucchio, kardinalens älskarinna
vakter
Dårna:
en doktor
en advokat
en präst
en astrolog
en filosof
fyra bödlar
en läkare
ett eko
Antonios tjänare

Handlingen äger rum i Italien under renässansen.

Copyright © C. Lanciai 2008

Hedersmord,

eller, "*Hertiginnan av Amalfi*"

Akt I scen 1.

Kardinalen Vår syster får inte gifta om sig.

Fernando Jag kunde inte hålla med dig mera.

Kardinalen Men hon lever farligt, hänger sig åt slösande banketter och uppmuntrar friare, som om hon sökte någon.

Fernando Vi får sätta henne under något slags bevakning, så att vi bevarar sträng kontroll av henne. Att hon gifte sig på nytt och skulle få ett barn skulle ju vara något av det värsta som alls kunde hända oss. Hon är ju äldst och därför hertiginnan av Amalfi, och allenast om hon slutar barnlös kan vi ärva henne.

Kardinalen Jag är med dig hela vägen.

Fernando Kan jag lita på det?

Kardinalen Villkorslöst och oförvitligt. Hon har allt, och vi har ingenting.

Fernando Vi hade tur som fick se maken vandra hädan utan barn.

Kardinalen Vi lyckades förpassa honom innan det hann gå för långt.
Fernando Vi måste undvika den risken framledes.
Kardinalen Med största nödvändighet.
Fernando (sträcker fram handen) Då är du med?
Kardinalen Vad du än gör skall jag ej ingripa. Jag ger dig fritt mandat med alla medel, och jag har ju kardinals auktoritet, som du måhända kan behöva.
Fernando Tack, min broder. (*omfamnar honom*) Då skall vi nog lyckas hålla henne strikt begränsad inom vår familjs intressen.
Kardinalen Hon är ju ej intresserad ens av att ingå nytt äktenskap, så det blir säkert lätt.

Scen 2.

Antonio Madame, ni kallade på mig.
hertiginnan Som alltid i mina känsligaste affärer. Ni är den ende jag kan lita på.
Antonio I affärer?
hertiginnan Som min skattmästare. Ni har gjort er oumbärlig.
Antonio Det har alltid varit mitt nöje och mitt privilegium att få tjäna er.
hertiginnan Och därför har jag denna dag ett extra känsligt ärende för er. Jag ämnar göra upp mitt testamente.
Antonio Madame, ni har ej arvingar och inga släktingar som kan då komma i fråga utom era två mäktiga bröder.
hertiginnan Det är just det som är problemet.
Antonio Hur så?
hertiginnan De har redan allt men vill ha mera. Jag vill helst att allt det jag har ansvar för i livet mera rättvist blir fördelat vid min död.
Antonio Är det då aktuellt att spekulera i er död?
hertiginnan Min vän, min förre make, finns det skäl att anta, mördades för att han inte skulle ge mig barn.
Antonio O gode Gud! Har ni bevis för detta?
hertiginnan Hans död vid så unga år var ej naturlig. Mina bröder hade ensamma motiv. Jag lägger bara samman två och två. Det borde ni ock kunna göra som är matematiker. Jag tänker bara logiskt, ser på mina bröders karaktärer, allt de lever för är makt och pengar, faran av att deras äldre systems arv skulle gå dem förbi, min makes plötsliga gåtfulla död, mest sannolikt igenom gift, förrän han kunnat ge mig barn, som han var på god väg att göra, och de blickar av mörklagda avsikter som bror Fernando och min kardinal till påfågel och lillebrorsa ger mig. Ja, min vän, jag har allt skäl att frukta för mitt liv men vill ej dö förutan att jag har en son som jag kan ge mitt liv till.
Antonio Ämnar ni då gifta er på nytt?
hertiginnan Min vän, vad anser ni om äktenskapet?
Antonio Antingen välsignelse eller förbannelse men ofta bådadera, ett tveeggat svärd av livsriskabel nyckfullhet, den farligaste av hasarder, där ej endast livet men ock själen kan förloras.
hertiginnan Du har rätt. Jag håller med dig hela vägen. Vi är överens. Nåväl, vad tror ni då om kärleken?
Antonio Det vackraste som finns, om den fungerar. Om den ej fungerar, leder den ej sällan till de största tragedier.
hertiginnan Anser ni att kärleken är värd att satsas på om den ock skulle leda till den största tragedi?
Antonio Om kärleken fungerar kan den bara triumfera över alla tragedier.
hertiginnan Då är ni just den jag trodde.

Antonio Hertiginna, med respekt och förlov, men vart vill ni komma?

hertiginnan Jag har bett er komma för att hjälpa mig med mitt definitiva testamente, och jag önskar giva allt till den son som jag önskar få med er.

Antonio (rodnar) Min hertiginna...

hertiginnan Era ögon börjar glänsa. Det är ett gott tecken. Se här, ta min ring, och den skall mildra era ögons feber.

Antonio Jag är bara rörd. Men era bröder skulle aldrig acceptera det.

hertiginnan Och måste de då veta om det? Vad behöver vi väl annat än vår Guds välsignelse som enda vittne? Och om vi som goda katoliker åkallar hans namn och goda vilja som insegel på vårt äktenskap, hur kan väl Gud ens säga nej?

Antonio Min hertiginna, jag är överväldigad.

hertiginnan Det går över. Låt det sjunka in, och acceptera det. Ni har min ring. Låt mig nu träda den på det korrekta fingret. Så är vi då gifta, och som tecken skall ni alltid bära den.

Antonio Madame, jag älskade er alltid, men jag anade ej någonsin och hade inga tankar på att det en dag skulle slå över till intimitet.

hertiginnan Det är naturligt bara. Vi har känt varandra länge och har haft lång tid på oss att odla en okränkbar vänskap. Låt oss hålla oss till den och bygga vidare på den. Det äktenskapliga är bara en naturlig konsekvens.

Antonio Madame, jag tackar er av allt mitt hjärta.

hertiginnan Nej, jag tackar er. Men iakttag blott noga diskretionen. Medan bröderna ej anar att jag ingått i en ny förbindelse och heligare äktenskap än det som dog och mördades, som var politiskt medan vårt nu är naturligt och bestående av bara kärlek under hot, så är vi säkra och kan inget hota eller rubba oss.

Antonio Men om det verkligen blir barn?

hertiginnan Min vän, då har vi nått mitt mål, och framtiden är säkrad.

(Cariola inträder.)

Antonio (förskräckt) Ha!

hertiginnan Var inte rädd. Det är Cariola, min trotjänarinna. Hon vet allt och är med mig i allt. Hon blir vårt extra bröllopsvittne. Låt oss knäböja och bedja.

(för Antonio till ett litet privat altare)

Härmed tar jag dig, Antonio, till äkta make för att älska bara dig tills döden separerar oss. Så må vi vara ett i lust och nöd, så sant som Gud själv är vårt vittne.

Antonio Jag bekräftar och reciprocerar. Ingen annan utom er, min hertiginna.

hertiginnan Glöm min titel. Det är icke titeln du blir gift med. Titeln och den etablerade sociala ställningen av makt är blott i vägen för den sanna kärleken. Blott därför måste vi upphöjda koryféeer och statyer själva fria, ty ej någon vågar hota oss med kärlek annars.

Antonio Jag är er, min fru, och tar ert löftes ed på heligaste allvar.

hertiginnan Då kan vi förenas för att därefter förbli förenade för alltid. Kom, min vän. Cariola, släck de båda ljusen på mitt altare. De går nu in i mörkret för att lysa desto mera där, med desto större styrka, innerlighet och varaktighet. *(leder Antonio ut)*

Cariola Så länge hon var änka kunde inte hennes bröder hota henne, men jag känner henne och förstår henne, om än nu hennes kliv från säkerhet till äventyrlighet blott kan betecknas som den yttersta och farligaste dårskap. Desto varmare blir därigenom blott min medkänsla för henne.

Scen 3.

Kardinalen Är du säker?

Fernando Man kan aldrig vara säker. Säkert är att hon är sjuk och uppsvälld, hon mår illa regelbundet, kastar upp men har ändå en glupande aptit.

Kardinalen Hon kan väl ändå inte vara havande?

Fernando Omöjligt. Det är ett då som är säkert. Hon har inga nära vänner, lever exemplariskt som hon alltid gjort, är noga med sitt heliga privatlivs strikthet, sköter väl sina affärer med sin trogne skattmästares hjälp och lämnar inga kryphål för extravaganser.

Kardinalen Ändå har hon hemligheter som vi inte känner till. En av dem är hennes sjukdom.

Fernando Kan vi gå till rätta med den?

Kardinalen Vi skickar på henne en spion. Jag vet ett knep som är ofelbart. Han får bära fram till henne mogna aprikoser. Sätter hon dem i sig allesammans är det allvarligt, och då kan vi ej längre utesluta möjligheten att hon blivit havande.

Fernando Med vem?

Kardinalen Med vem som helst. Det får vi ta i tu med senare, om det blir aktuellt.

Fernando Vad är det för en spion du tänker på?

Kardinalen Han heter Bussola, en pålitlig agent som kan ta på sig vad för uppdrag och vad mask som helst och kommer alltid undan som fullkomligen neutral, ty allt han tänker på är blott sig själv.

Fernando Då får vi avvakta vad han kan ha att rapportera om vår systems aprikosaptit.

Akt II scen 1.

hertiginnan Stör det inte er, Antonio, att jag håller på att bli så fet?

Antonio Hur kan det störa mig, när jag så väl vet vad det handlar om, och allt jag bryr mig om är blott ert välbefinnande? Och även om er midja sväller är ert ansikte det samma om ej till och med mer strålande.

Bussola Ni liknar faktiskt Lionardos välbekanta dampporträtt av Monna Lisa Gherardini, den fulländade och absoluta harmonin.

hertiginnan Min vän, jag hoppas verkligen ert smicker inte gömmer dolda ambitioner. Ni bör ju väl veta att det inte biter på oss furstar nu för tiden längre.

Antonio Bussola är känd för sin neutralitet. Han önskar ingenting för egen del.

Bussola Men däremot så vill jag gärna dela med mig av det lilla som jag kan. Jag ber er, hertiginna, här är årets förstlingar av årets aprikosskörd, några utvalda primörer. De mest utsökta har jag valt ut åt er för att behaga er.

hertiginnan Ni är för vänlig. Vågar jag, Antonio, smaka på så läckra frestelser?

Antonio Jag går i god för honom.

hertiginnan (*tar emot aprikoserna*) Tack, min vän. (*smakar på en*) De är oemotståndliga. Ni har då verkligen valt ut dem med stor omsorg. (*smakar på flera*)

Antonio Försiktigt, hertiginna. Ät dem inte alla på en gång.

hertiginnan Hur kan jag låta bli? (*äter*) De bara väcker min aptit, och jag kan inte släcka den. Ni får bereda mig en bärstol, Bussola, en sådan som den florentinska hertiginnan brukade bli förd i.

Bussola Det var medan hon var havande.

hertiginnan Så var det nog, ja.

Cariola Ni bör nog ej äta flera plommon nu, min fru.

hertiginnan Det är ej plommon, dumma Cariola, utan aprikoser. De är inte lika farliga.

Cariola Var ej för säker. Frukt som frukt.

Bussola (*avses*) Hon kan ej sluta. Om det än ej är beviset är det dock en tydlig indikation.

hertiginnan Bussola, jag tackar er för denna gåva. Visste ni måhända att vår egen trädgårdsmästare i år har misslyckats med aprikoserna?

Bussola Nej, hertiginna, det har ingen upplyst mig om.

Antonio Hur är det, hertiginna?

hertiginnan (*tar sig om magen*) Kanske att jag tog en aprikos för mycket.

Cariola Det var ju det jag varnade er för. Det enda farliga att äta är för mycket, särskilt under sommaren.

hertiginnan Jag kunde inte hejda min aptit. Ledsaga mig till mina rum. Det enda jag behöver är nog vila.

Bussola Låt mig vara er behjälplig. Det var mitt fel.

hertiginnan Inte alls. De var för goda bara.
(*Cariola och Bussola hjälper hertiginnan ut.*)

Antonio O, min gode Delio, vi är förlorade! Om det nu kommer fram att hon är höggravid och kanske får en plötslig nedkomst går det ej att dölja!

Delio Var ej orolig, Antonio. Skulle det nu hända har vi ordnat med en barnmorska i största hemlighet. Men jag tror det går över. Hon har ju mått illa förut, och det är normalt vid hög graviditet.

Antonio Jag vet ej hur jag skall hantera denna utveckling. Jag har ju aldrig förr befunnit mig i denna roll.

Delio Låtsas bara lugnt om ingenting, och för vår hertiginnas skull, slå vakt om diskretionen!

Antonio Ja, det är det viktigaste. Ingenting får skada henne.

Cariola (*kommer ut igen*) Jag fruktar det är allvar. Det är bäst att stärka säkerheten.

Antonio Har hon ont?

Cariola Utomordentligt.

Antonio Krissituation, med andra ord. Vakt, hitåt! (*Vakter infinner sig.*) Låt ingen komma in och ingen släppas ut ur hertiginnans residens. Situationen är akut, och hon har svåra plågor.

vakt Jag förstår.

Antonio Sprid ryktet, Delio, att vår hertiginna utsatts för ett attentat och att hon blivit hemsökt och bestulen av banditer. Det går alltid hem.

Delio Jag skall berätta det för några pålitliga ryktesspridare och virtuosa skvallerbyttor. (*går*)

Bussola (*åter in*) Vad är det som händer?

Antonio Var ni ej med hertiginnan?

Bussola Hon fick så akuta smärtor att jag prompt blev utkörd av hennes duenna.

Antonio Det var tur för er. Hon lär ha blivit hemsökt av infama inbrottstjuvar. Ingen släpps för den skull ut ur citadellet, och ej någon får besöka henne.

Bussola Jag hoppas verkligen att ingen rövare förgiftat mina aprikoser.

Antonio Kan någon ha gjort det?

Bussola Nu för tiden händer det att kardinaler till och med förgiftar sina biblar som de giver sina farligaste biktbarn till att kyssa, så att de dör genast.

Antonio Vilka amsagor du drar.

Bussola Jag önskar det var bara sagor.

Antonio Gå. Du har vår permission att lämna citadellet. Jag kan gå i god för att du ej har någonting med denna kris att göra.

Bussola Tack. (*går. Avsides:*) Jag hade gärna stannat kvar för att få veta mera. (*ut*)

Cariola (*återkommer*)

Antonio Nå?

Cariola Jag väntade tills den där Bussola var borta. Jag tror han var där mest för att snoka.

Antonio Han är borta nu och ofarlig. Hur är det med vår fru?

Cariola Jag skickades av henne med det budet att du blivit far. Hon är utom all fara liksom din förstfödde son.

Antonio Du gör mig salig.

Cariola Tacka inte mig. Det var din egen förtjänst helt och hållet.
Antonio Då tackar jag hertiginnan.
Cariola Gör det. Hon väntar dig.
Antonio Vet någon annan om det?
Cariola Ingen.
Antonio Då skall den bevaras som Kalabriens största statshemlighet. Allt för vår hertiginnas liv och ära, lycka, välfärd och förkovran.
Cariola Vi är ensamma om hennes hemlighet.
Antonio Och barnmorskan?
Cariola Hon tiger. (*de gå ut*)

Scen 2. Kardinalens palats i Rom.

Kardinalen Min käre bror, så långt har du rest bara för att träffa mig. Vad är å färde? Hur mår vår syster?
Fernando Bussola har hört av sig med en förkrossande rapport.
Kardinalen Nå?
Fernando Han har fått tag i astrologen som ställde ett barns horoskop fött tidigare detta år, ett gossebarn, i hertiginnans palats av hertiginnan själv.
Kardinalen (*chockad*) Då är vi illa ute.
Fernando Förstår du vad det innebär? Det är en krigsförklaring mot oss! Det är ett dråpslag mot vår framtid och vår ställning, som hon levererar med den yttersta skamlöshet och fräckhet!
Kardinalen Och ingen vet vem fadern är?
Fernando Nej.
Kardinalen Då är hon en hora och vad mera, en oacceptabel kräftböld på vår familj som måste opereras bort.
Fernando Vi måste först få veta vem fadern är, så att vi kan eliminera honom också. Vem vet om inte hon har skrivit ett testamente som överlåter allt på honom? Och skulle inte han i så fall med alla medel slå vakt om sin son och vidta alla åtgärder för hans försvar och säkerhet?
Kardinalen Du har rätt. Innan vi vet vem fadern är kan vi ingenting göra. Är Bussola på spåret?
Fernando Betalad av både oss och i avlönad tjänst hos vår syster.
Kardinalen Är han pålitlig som dubbelspion?
Fernando Han är angelägen om att behålla båda inkomsterna.
Kardinalen Då är han vår man, och han skall säkert kunna nå fram till fadern. Fortfarande ingen du misstänker?
Fernando Den som står närmast henne är hennes skattmästare Antonio, som tjänat familjen troget i alla år sedan vår fader dog, en omutlig hedersman som står över alla misstankar. Han skulle aldrig förgå sig mot hertiginnan.
Kardinalen Så det kan mycket väl ändå vara en vanlig tjänare eller dräng helt utan börd. Ju lägre rang, desto bättre för oss, desto lättare blir det att kompromettera henne, och det kan vi börja göra redan. Snart skall hela kyrkan vara informerad om att hertiginnan av Amalfi är en hora som diar en bastard.
Fernando Skall det hjälpa oss komma åt fadern?
Kardinalen Förr eller senare åker han dit, var så säker.

Akt III scen 1.

Antonio Välkommen tillbaka till Kalabrien, min bästa vän! Kom du tillsammans med hertig Fernando?

Delio Jag följde honom troget som jag alltid gjort, lika trogen honom som din hertiginna och dig själv.

Antonio Vad ställer du för diagnos på hertigens och kardinalens mellanhavanden? Vad vet de, och vad vet de inte?

Delio De vet ingenting men gissar alltför mycket. Kardinalen, ty det kan ej vara någon annan, har spritt rykten genom kyrkan om att hertiginnan är en sköka som fött flera barn i synd.

Antonio Jag vet. Det ryktet har fått fäste även i Kalabrien bland folket. Alla viskar om det, men ej någon vet nånting med säkerhet. Som alltid tjänar ovissheten som den främsta främjaren av falska rykten.

Delio Är det sant? Har hon fött flera barn?

Antonio Tre hittills, men vi har med framgång lyckats hålla saken hemlig. Ammor sköter barnen tills de blir så stora att de kan förtros åt gudföräldrar. Ingen skadas av en sådan diskretion, och ingen anar eller märker något.

Delio Och den äldsta pojken?

Antonio Honom kan vi inte vara utan. Vi ser till att få ha hand om honom regelbundet, så att han får lära känna vem han är.

Delio Här kommer hertigen med hertiginnan och den spjuvern Bussola, som ingen vet om han mer tjänar hertiginnan eller hertigen.

Antonio Han är som du i bådas tjänst, och inget ont i det så länge han uppför sig väl. Dock skulle jag ej kunna lita på den hale lismaren så som jag alltid haft förtroende för dig.

Delio Som jag ej nånsin ämnar svika.

Antonio Det är inte endast jag dig tacksam för.

Fernando (till hertiginnan) Jag är trött och är på väg i säng. Min syster, jag har skaffat fram en make åt dig. Det är enda sättet att få bot på alla onda rykten.

hertiginnan Och vem har du valt?

Fernando Anconas herre, greve Malatesta.

hertiginnan Den tyrannen! Han är ingenting förutom tomma gester, arrogans och skryt förutan mening. Alla genomskådar honom. Skall jag gifta mig på nytt så blir det för familjens äras främjande och ej förnedring. Därför måste jag få dryfta med dig dessa skandalösa rykten som förutan grund är riktade mot mig blott för att skada mig. Det vore ock i ditt intresse att få dem ur världen.

Fernando Därför just vill jag få se dig gift igen, ty det är enda vägen. Ingen av oss tror på dem, och ryktena har ingen grund. Att dementera dem blir lätt om bara du på nytt får fira bröllop.

hertiginnan Jag skall överväga Malatesta, om det ej finns någon annan.

Fernando Ännu kan du rädda dig och husets ära, och jag litar ännu på ditt omdöme.

hertiginnan Det kan du lugnt fortsätta göra, ända tills jag gifter mig. Där har vi två av mina säkraste rådgivare. Låt mig få konsultera er, Antonio och Delio. (*går ut med dessa*)

Fernando Hon är så skyldig som en dräktig abbedissa och en brunstig sugga men behärskar konsten mäterligt att dölja det. Hon är fullständigt ruttan medan hennes självbehärskning är fullkomligt suverän. Min spion, varför har du ej än funnit ut vem som befruktat henne?

Bussola Hon har tre bastarder. Det är allt vi vet.

Fernando Hur många skall det bli, om hon får fortsätta? Hur många drönare skall anonyma svärma kring en drottning som frikostigt ynglar av sig bikupor av

irriterande insekter? Detta måste få ett slut. Det kan ej fortsätta så här. Hur gick det med den nyckel som jag bad dig skaffa?

Bussola (håller fram en nyckel) Den är här. Originalen har omärkligt återställts i Cariolas ficka, och det här är ett fulländat duplikat.

Fernando Då kanske att vi äntligen kan komma någon vart.

Bussola Men smyg försiktigt. Anar hon att någon annan än behöriga kan se och höra vad som pågår mellan hennes lakan kan hon alltid klara sig ur knipan.

Fernando Tror du att jag är en idiot? Hon skall ej ana något, inte heller efter att jag kommit ut ur hennes sovrum med all skörd av kunskap om hennes privatliv jag behöver för att kunna skrida säkrare till handling.

Scen 2. Hertiginnans sovkammare.

hertiginnan Så du avråder mig från giftermål med skurken Malatesta?

Antonio Kan du ens ta det på allvar? Är han ej den värsta av Italiens narrar och tyranner?

hertiginnan Jag befärrar att min broder föreslagit honom bara för att tvinga fram min vägran för att däri finna anledning och ursäkt till att trappa upp åtgärderna mot mig, som om det ej var nog med deras fega ryktesspridning.

Cariola Det är kardinalen som är bakom den. Han krigar mot er med fördolda medel fejt bakom kulisserna, alltmedan hertigen blott längtar efter anledning till öppet krig mot er.

hertiginnan Hur kan två bröder vara så gemena mot en syster?

Cariola Det är enkelt. De har inget hjärta.

hertiginnan Tur då att jag har två hjärtan, om ej tre, att ersätta de stenar som de ersatt sina hjärtan med.

Antonio Vad är det för tre hjärtan som ni syftar på?

hertiginnan Mitt eget, ditt och Cariolas. Jag har ditt i gott förvar hos mig och ämnar aldrig släppa det, och Cariolas har jag alltid haft såsom den syster som jag borde fått i stället för två snikna bröder.

Cariola Jag har alltid älskat er, min fru, men blott Antonio har rätt att ställa anspråk på er kärlek.

hertiginnan Har han det? Han kan ej övernatta här hos mig i natt.

Antonio Och varför inte det?

hertiginnan Jag sover dåligt. Om du sover vid min sida får du icke sova.

Cariola Jag har sovit ofta här vid hennes sida och kan intyga att hon är inte lätt att sova med.

Antonio Och ni, Cariola, varför har ni aldrig gift er?

Cariola Männen är blott till besvär och ännu mera om man gifter sig med dem. Det andra könet bör man ha på avstånd, ty man kan ej lita på det: där finns alltid sjukliga avsikter och fördärvliga friktioner. Blott det egna könet kan man ha till vänner och kan man ha tillit till.

hertiginnan Du vet ej vad det är att älska. Man kan älska blott en vän av motsatt kön, ty endast då kan man själv känna sig fullkomlig. Enkönad är ensidig och trist begränsad, och man kan blott kompletteras av det andra könet.

Antonio Ja, jag håller med.

hertiginnan Och därmed är det inte sagt att äktenskap är en välsignelse. Jag tror att idealet vore blott ett andligt vänskapligt förbund, där man kan ha varandra till och från som älskare och lita på varandra men helt utan eder och förpliktelser, ty kärleken får aldrig bli en börda.

Antonio Ja, jag håller med.

hertiginnan Du håller alltid bara med. Kan du då aldrig komma med protester, motsägelser, invektiv och hälsosam opposition?

Antonio Min älskade, du har ju alltid rätt.

hertiginnan Det vågar jag betvivla, och det vet vi inte förrän framtiden har krönt vårt liv med dess experiment med framgång eller nederlag. Jag skonar dig i natt, Antonio. Ligg ej här hos mig.

Antonio Min älskade, blott du bestämmer över rätten till din säng.

hertiginnan Du låter mig bestämma. Därför är vår kärlek så harmonisk, lyckosam och idealisk. Svik mig ej, Antonio, vad som än må hända.

Antonio Aldrig. Kom, Cariola. Låt oss ge din matmor chansen att få sova, ty det går nog varken med ditt sällskap eller mitt.

Cariola Vi går, min fru. Sov gott.

hertiginnan Jag skall försöka.

(Antonio för Cariola ut.)

Nej, det blir en sömnlös natt igen, som varje natt utan min älskare, men jag kan ej ha honom här när hertigen min broder går omkring här osalig och spökar under ständig utfundering av hur han och kardinalen skall bli av med mig. Om då Antonio upptäcks i min säng så skulle livet ej ha någon chans att överleva, allra minst Antonio och hans barn. Mig kvittar det vad mina bröder konspirerar – kan jag leva ädel kan jag dö än ädlare.

Fernando (stiger fram ur mörkret med en dolk, som han vill ge henne) Dö då, genast!

hertiginnan Broder!

Fernando Vad är det för ädelt med att hora med en tjänare? Du har befläckt din familj så att den aldrig kan bli ren igen med mindre än din död! Du skyler över dina brott med vad du kallar ädelhet för att få slippa kännas vid dem! Du har ljugit för dig själv så att du ej mer kan urskilja mellan gott och ont!

hertiginnan Om du anklagar mig så måste du först höra mitt försvar.

Fernando För dina oförsvarliga bastarder? För ditt koppleri och horeri? För ditt vanärande av din familj och för din självförnedring?

hertiginnan Broder, jag är gift.

Fernando Det är det sista som du är. Om du är gift, varför har det då inte blivit känt och proklamerat och offentliggjort i kyrkan? Du är varken kyrkligt eller lagligt gift, och alltså är du blott vad folket kallar dig: en fallen kvinna, hora, sköka, simpelt fnask, prostituerad, slampa, kurtisan men utan ära och en billig gatunymf! Jag vill aldrig se dig mera.

hertiginnan Tala med min man åtminstone.

Fernando Jag vill ej se, ej lära känna honom, aldrig höra talas om hans namn och aldrig veta det! För mig är han precis så död som du!

hertiginnan Han är en ärbar man och släkt på håll med furstar, kanske rentav av långt ädlare och äldre blod än vi. Åtminstone så uppför han sig bättre som en hedersman.

Fernando Det ordet i din mun är som den maximala hädelsen. Vet du vad heder är? Det är att hålla sig fullständigt fläckfri. Vi vet allt om dig, och folket vet det ännu bättre. Tre bastarder har du fött i lönnedom med din kopplare till parasit, och ni gör anspråk på att ni har någon heder i behåll? Om någonsin du hade någon heder har den fallit desto djupare till motsatsen. Du är för oss som om du aldrig hade funnits, avlägsnad, bortopererad och förkastad som en stinkande och dödlig kräftsulst på familjen som ej borde ens ha någonsin fått leva! *(går och smäller igen dörren efter sig)*

hertiginnan Ack, vi är förrådada!

Antonio (tillbaka med Cariola) Har han gått?

hertiginnan Du hörde?

Antonio Allt.

hertiginnan Han vet nu vem du är. Du måste bort.

Antonio Vem har förrått oss? (*riktar sin pistol mot Cariola*) Är det du?
Cariola Det är det sista som jag skulle göra, och det vet min fru.
hertiginnan Lägg ner ditt vapen. Hon är oskyldigare än vi.
Antonio (ser Fernandos dolk) Vad gör den dolken här?
hertiginnan Han gav den för mitt eget bruk.
Antonio Han bad dig begå självmord?
hertiginnan Ej direkt men indirekt.
Antonio Då är du även nu i största fara. (*Det bultar.*)
Mera hotelser och faror? Och vem är det nu?
hertiginnan Den ena minan exploderar under mina fötter efter den andra.
Cariola Det är Bussola.
Antonio Jag smiter.
hertiginnan Göm dig här. (*döljer honom bakom en gardin*) Jag vet hur vi skall göra. (*ger tecken till Cariola att släppa in Bussola*)
Vad vill ni här hos mig vid denna sena timme?
Bussola Bara rapportera, att er broder hertigen med ens begivit sig mot Rom med ilfart.
hertiginnan Mitt i natten?
Bussola Allt han sade som förklaring var att det var slut med er.
hertiginnan Jag vet. Antonio, vår skattmästare, har råddat till våra affärer så att vi är nästan ruinerade.
Bussola Så hertigen red bort för att få hjälp av kardinalen?
hertiginnan Tydligen.
Bussola (avsides) Mig kan du inte lura. – Var är då Antonio? Har han rymt?
hertiginnan Vi måste finna honom. Hämta vakterna.
Bussola Förvisso, hertiginna. (*går. Antonio kommer genast fram igen.*)
hertiginnan Du måste till Ancona. Där har jag ett hemligt hus som du kan använda så länge. Jag skall komma efter dig och skicka dig juveler och allt vad jag har att tillgå. Vänta på mig sedan där. Jag måste kriminalisera dig, tyvärr, för att beskydda dig, och för att skydda oss skall jag begrava oss i vita lögner. – Hör, de kommer. (*Bussola återkommer med vakter.*)
Antonio Hör mig då åtminstone, ers nåd!
hertiginnan Jag har hört nog! Vi måste konfiskera allt ni äger, och er tjänst är aldrig mera önskvärd.
Antonio Det är rättvist. Allt jag äger inklusive livet tillhör er.
hertiginnan Det enda jag kan ge er vidare är respass.
Antonio Och det enda jag kan göra mer för att behaga er är att omedelbart bege mig härifrån. (*går*)
hertiginnan Vad tror ni om honom? Vad tänker folket om den karlen, Bussola?
Bussola En hedersman tills nu, en klok men svår minister, som tills nu har hållit hårt i pungen, känd för sin fientlighet mot kvinnor, då han aldrig givit efter för en flirt ens, och en som förstått att fylla sina egna kistor.
hertiginnan Denne var min man, som jag har fått tre barn med, Bussola.
Bussola (spelar förvånad) Är det sant?
hertiginnan Jag ljuger aldrig. Därför måste jag nu be er att bli mig behjälplig med att leverera till vårt ställe i Ancona mina pengar och juveler. Jag skall följa efter själv så snart jag kan.
Bussola Jag föreslår i så fall att ni ger er ut på pilgrimsfärd till sanktuariet Loreto bara några mil ifrån Ancona. Då kan ni med bibehållen värdighet bege er bort och utan att det liknar rymning eller flykt.
hertiginnan Ert råd är gott, och jag skall följa det. Vi skall nu genast redan börja förbereda oss. Cariola, låt oss inte vänta. Tiden är oss alltför dyrbar. (*går med Cariola*)

Bussola (ensam) Det är pinsamt understundom att behöva vara rapportör. Jag vill ej hertiginnan något ont, men likväl måste jag nu rapportera hennes planer till de båda bröder som i argan list bereder hennes undergång, för vilket jag dock kommer att belönas rikligen. Så snurrar hela världen bara genom skurkars mutor och intriger. (går)

Scen 3. Rom.

Kardinalen Antonio, skattmästaren?

Fernando En vanlig uppkomling och slyngel, som vi trodde, har blott klarat sig och gjort karriär igenom sin undfallenhet, talang för smicker, fjäsk och brist på egensinne, en lakej, som hon då sett som medel för sin perversion, ett instrument som aldrig skulle klaga, kritisera eller invända mot något, den perfekta avelstjuren, snäll som en kastrerad, den perfekte toffelhjälten.

Kardinalen Tre barn, säger du?

Fernando Ej mindre.

Kardinalen De blir problematiska att disponera.

Fernando Har vi något val? Skall vi då låta dem multipliceras? Skall hon få fnaska hos varenda villig karl från Reggio di Calabria till Domodossola?

Kardinalen Vi måste sätta stopp för henne men med klok beräkning och försiktighet.

Fernando Det värsta är att hon har flytt.

Kardinalen Hon är ej längre hemma?

Fernando Hennes horbock skickade hon strax iväg så fort jag låtit henne veta hut, och bara några dagar senare var hon själv borta, enligt officiella källor på en pilgrimsfärd.

Kardinalen Och hon tog barnen med sig?

Fernando Alla tre.

Kardinalen De har då undkommit oss, och hon är fri.

Fernando Och hon tog med sig allt – juveler, pengar, kläder, värdepapper, ingenting har lämnats kvar.

Kardinalen Om hon så har rymt fältet har du all rätt att konfiskera vad hon övergett och lämnat kvar, och det är hela hertigdömet.

Fernando Ja, och hon har ingen rätt att någonsin få det tillbaka.

en tjänare Bussola har anmält sig.

Fernando Nå, äntligen! Han är vårt enda hopp. Välkommen, Bussola!

Kardinalen Vet du vart hertiginnan tagit vägen?

Bussola Till Loreto, ett sanktuarium utanför Ancona, en väl renommerad pilgrimsort för speciellt skyddssökande botfärdiga och ångerfulla.

Fernando Som om hon alls var förmögen till den minsta ånger!

Kardinalen Det gör saken enkel. Vi får övertala Malatesta till att lysa henne i exil som fredlös. Så förlorar hon all egendom och tvingas ut på vägarna som tiggerska, som en fördriven medellös zigenerska.

Fernando Är det så enkelt?

Kardinalen Det är blott ett första steg men i rätt riktning. Vi ska nog få henne fast till slut så att hon ej mer slipper oss.

Fernando Jag önskar bara slippa henne.

Kardinalen Tids nog, broder, när vi fram till önskvärt resultat.

Scen 4. Loreto.

Hertiginnan in med Antonio och barnen och Cariola, som enkla pilgrimer.

hertiginnan Här kan vi vara säkra för all världens orättvisor än så länge. Detta är en helig plats. Hit kommer inga roffare och krigare och girigbukar för att trampa in i och förstöra oskyldigas liv.

Antonio Och ändå fruktar jag en argan list. Jag skulle aldrig litat på din Bussola. De laster av förmögenheter som du anförtrodde honom kom ju aldrig fram.

hertiginnan De lär ha tagits i beslag på kardinalens order.

Antonio Du bad mig bege mig till Ancona. Varför ville Bussola då ha dig till Loreto?

hertiginnan Det är mänskligt och naturligt att ge all sin tillit till en vän så länge han ej sviker dig. Han föreslog Loreto kanske för dess avskildhets heliga status skull. Än har han inte svikit mig.

Antonio Nej, inte öppet och direkt, men se nu vilken procession som närmar sig.

hertiginnan Kardinalen!

Antonio Det ser inte bättre ut. Vad gör han här?

Kardinalen (pompös i all sin härlighet) Å pliktens vägnar nedlägger jag härmed kors, min kardinalshatt, klädnad, ring och kedja för att högtidligen skruda mig i stället i vad kriget bjuder mig att tungt belasta mig, med hjälm och vapen, svärd och rustning, blod och död i stället för det andliga ämbetets livförsäkrings evighet, i påvens namn, för kejsaren mot konungen av Frankrike. (*nedlägger kardinalsregalierna och tar symboliskt på sig hjälm.*)

Antonio Han tänker följa påven ut i kriget! Är det slump att han är här, eller var Bussola medveten om hans ankomst hit?

Kardinalen Jag ser bland pilgrimerna här min egen syster hertiginnan av Amalfi även. Då kan jag ju passa på att här direkt förmedla greve Malatesta av Anconas påbud gällande min systers, den förrymda hertiginnans fall. Hon kan ej stanna i Ancona med sina bastarder och sin sutenör men måste omgående lämna Malatestas grevskap. Hon är därtill lyst i bann med hela sin familj, och allt hon ägt har konfiskerats. Det var allt. Låt processionen vandra vidare i erforderlig värdighet och den solennaste högtidlighet. (*Processionståget vandrar vidare.*)

Antonio Lyst i bann! Berövad allt! Fördriven vart du än beger dig! Hur långt ämnar dina bröders hjärtlöshet utsträcka sitt fördärvbringande gift?

hertiginnan Allt har ett slut. Men detta är nog bara början, och jag fruktar att min lillebror har värre budskap i bagaget. Älskade Antonio, du måste fly.

Antonio Och du själv?

hertiginnan Jag klarar mig. Jag kan hantera dem. Men ta vår äldste son, vår arvprins med dig. De två yngre är för små, de kan ju ej ens prata ännu, men din förste son är stor nog att få resa med dig.

Antonio När skall vi få ses igen?

hertiginnan Om ej i detta liv, i nästa, och i varje fall i evigheten.

Antonio (omfamnar henne innerligt) Älskade, jag vägrar skiljas från dig.

hertiginnan Det är bara kroppsligt. Våra själar äro ett och skall förbli så alltid. Ha mig kvar i dina tankar, som jag alltid skall ha dig i mina och dig mer än alla andra.

Antonio Älskade! (*omfamnar henne igen*)

hertiginnan Vi har ej mycket tid. Jag känner hur förföljelsens fantomer flåsar mig i nacken. Skynda!

Antonio Om vi icke mer få ses, ta väl om hand de rara barnen och bevara dem och skydda dem mot tigrarna.

hertiginnan Låt mig få se på dig en sista gång. De orden kändes som från en döende far.

Antonio En sista kyss.

hertiginnan Så kall var aldrig eremitens kyss på någon död mans skalle.
Antonio Älskade, farväl. (*omfamnar henne en sista gång, tar med sig äldste pojken, och lämnar.*)

hertiginnan Nu är all ärokrans och glädjekrona som jag burit i mitt liv förvissnad till en törnekrona vilkas smärtor jag ej någonsin skall slippa mera.

Cariola Hör! Det kommer mot oss ett beväpnat kompani.

hertiginnan De är då väntade och välkomna. Om slutet måste komma ber jag att det måtte komma snabbt.

(*Bussola tågar in med vakter.*)

Jag är väl den ni söker?

Bussola Hertiginna, ni får icke mera umgås med er make.

hertiginnan Ni har missat honom. Han har redan lämnat mig. Ni kan ej mera skilja oss.

Bussola Jag har ett brev till er ifrån er broder hertigen.

hertiginnan Vad vill han?

Bussola Fred, försoning och gottgörelse.

hertiginnan Det liknar inte honom.

Bussola Läs då själv! (*överräcker brevet*)

hertiginnan (*läser*) "Skicka mig Antonio, vi behöver nödvändigt hans huvud för vårt lands affärer." Han vill ha hans huvud, icke vad det tänker eller innehåller. Han kan inte lura mig. "Låt inte det besvara honom att han är oss skyldig mycket. Hellre ägde jag hans hjärta än hans pengar." Ja, det tror jag nog. Han önskar inget hellre än att skära ut hans hjärta.

Bussola Jag försäkrar er, att han vill bara ställa allt till rätta, få er hem igen och rikets ordning återställd med er försonad med ert folk och era bröder som Kalabriens hjärtpunkt, firad för sin skönhet, klokhet, godhet och familjekärlek.

hertiginnan Har ni då ej kommit för att arresteras mig?

Bussola Nej, bara för att eskortera er tillbaka till Kalabrien och till ert hov och hem i härliga Amalfi.

hertiginnan Och om jag vägrar?

Bussola Ni kan icke vägra. Era bröder eftersträvar blott er säkerhet och välfärd.

hertiginnan Ja, så säger Karon till de dömda som han färjar över till det rike varifrån ej någon återkommer, för att göra resan lättare.

Bussola De har den största medkänsla för er.

hertiginnan Som för en gödkalkon som ännu ej är fet tillräckligt för att slaktas.

Bussola Är det era barn?

hertiginnan Ja.

Bussola Jag ser bara två.

hertiginnan Ni ser helt rätt.

Bussola Hur gamla är de? Kan de prata?

hertiginnan Nej, men deras första ord i fångenskap hos er lär vara svordomar och väl befogade förbannelser mot övermakten.

Bussola Lär ni dem då sådant, eller är det från er låge man ni överför en sådan låghet?

hertiginnan Kalla inte honom låg. Han var en hederlig och enkel rättfram man som själv förtjänade allt vad han vann igenom egen ansträngning och kraft och ej fick något gratis. Sådana meriter sätter jag långt högre än vad jag och mina bröder ärvt i titlar och förmögenhet.

Bussola Nåväl, jag skall försöka respektera honom.

hertiginnan Det är allt vad jag begär för egen del. Jag står till ert förfogande och följer er och struntar i om det är till ett fångelse eller till döden, bara mina barn får leva.

Bussola Följ med oss, min hertiginna. (*eskorterar henne ut. Hon och Cariola släpper aldrig barnen.*)

Akt IV scen 1. Hertiginnans våning.

Fernando Hur bär min syster fångenskapen?

Bussola Ädelt, som hon alltid är och varit. Hon är sorgsen som om hon sen länge vant sig vid sitt fängelse och verkar snarare välkomna slutet på sitt lidande än ha något emot det. Hennes värdighet i lidandet förlänar majestät åt hennes tragedi och motgång, och man skönjer hennes skönhet klarare i hennes tårar än man gjorde förr i hennes leenden. Hon är så tyst och låter inte ut ett ljud av vad hon lider men bär det med harmoni och myser ofta för sig själv i klar serenitet.

Fernando Hon tycks ha stärkt sin arrogans och högfärd med sin nyfunna melankoli.

Bussola Nej, det är icke arrogans och högfärd. Det är stoltheten och hennes medfödda integritet som stärkts av lidandet, som hon maskerar under största självbehärskning.

Fernando Hon blott gör sig till som alltid. Vare hon förbannad. Blott jag tänker på och påminns om allt ont hon gjort oss blir jag alldeles ifrån mig av förtrytelse och vill helst slå ihjäl henne och få det gjort. Blott framför till henne mitt budskap. Jag kan ej ens stanna här i hennes våning utan att bli infekterad av hennes morbida vibrationer. Det är outhärdligt att alls ha henne i livet. Jag är färdig här. Jag går. (*går*)

Bussola Han håller på att tappa greppet och förnekar för sig själv sin skuld och pådyvlar den henne, blind för alla bjälkar i sitt öga. Men hon kommer.

hertiginnan (in) Bussola, vad vill ni här?

Bussola Blott önska er allt gott.

hertiginnan Du kommer säkert med nån dålig nyhet nu igen. Och varför höljer ni då alltid era giftattacker i förklädnader av guld och honung?

Bussola Det är knappast gift jag kommer med. Er broder Ferdinand vill göra ett besök hos er, men då han svurit att ej nånsin se er mera kommer han när det är natt och talar till er endast genom mörkret.

hertiginnan Hans narraktighet är konsekvent. Han sviker ej sitt ord när han har lånat det till djävulskap.

Bussola Han menar bara väl.

hertiginnan Som alltid.

Bussola Han vill kyssa er på handen och försona sig med er men ber er att ej tända någon fackla eller ljus.

hertiginnan Det är ju mörkt nu redan. Vi kan släcka alla ljus. Låt honom bara komma.

Bussola Han är redo.

(*Hertiginnan och Cariola släcker alla ljus. När det är tillräckligt mörkt inträder Fernando.*)

Fernando Var är du, syster?

hertiginnan Jag är här.

Fernando Ditt mörker klär dig.

hertiginnan Jag vill be er om förlåtelse.

Fernando Det ger jag dig så gärna. Var är dina ungar?

hertiginnan Vad vill du med dem?

Fernando Jag undrar bara var de ynglen är.

hertiginnan De är ej yngel eller ungar utan mina barn.

Fernando Förvisso är de dina barn fast de blott är bastarder, och fastän lagen skiljer mellan äkta barn och olagliga barn så har de alla rätt att kallas människor.

hertiginnan Har du blott kommit för att inför deras moder skymfa mina barn? Det är att skymfa deras moder och värt många straff i helvetet.

Fernando Om ändå att du alltid kunnat leva dold så här i mörkret, då allt ont du gav oss kom av att du vistades för mycket i det starka ljusets strålgans av din härlighet och makt. Men jag har bara kommit för att sluta fred med dig. Se här min hand. Om du vill ha förlåtelse, så kyss den.

hertiginnan Gärna jag det gör för att försona allt och göra vad jag kan för återställandet av fred och harmoni.

Fernando Märk ringen på dess finger, som du givit bort en gång i kärlek. Jag ber dig behålla ringen och bevara väl dess budskaps mening, handen lika väl som ringen, och snart skall vi också kunna väl erbjuda hjärtat som dem tillhör. När du önskar dig din vän, så sänd dem bara till den som har ägt dem, och du skall få se hur mycket han kan hjälpa dig.

hertiginnan Din hand är mycket kall. Jag fruktar att du ej är frisk efter din resa. Den är onaturligt kall – och den är lös! O fasa!

Fernando (till Bussola) Ge henne ljus tillräckligt. (*går*)

hertiginnan Vilken infernalisk grymhet att med sådan kall beräkning spela mig ett sådant spratt! Vad menar han?

(*Ett förhänge dras ifrån och blottar Antonios och barnens kroppar såsom döda, Antonio berövad en hand.*)

Bussola Han menar, att ni står helt ensam nu förutan man och barn, och att ni hädanefter knappast mer behöver sörja över vad ni ändå aldrig mer kan få i livet.

hertiginnan Detta är för mycket. Är de mördade då alla fyra?

Bussola Döda är de då åtminstone för er.

hertiginnan Då har jag blott en önskan kvar i livet, den att själv få dö.

Bussola Ni måste leva.

hertiginnan Det är värre än att dö. Den grymmaste tortyr som själar utsätts för i helvetet är att de måste leva vidare och aldrig kunna dö. Jag kan ju svälta mig till döds.

Bussola Då blir ni bara närd med tvång. Besinna er, min hertiginna, självmord är den sämsta utvägen av alla, ty den innebär att alla dörrar, alla möjligheter stängs, och det finns alltid nya möjligheter även i det mest hopplösa liv, och alltid nya dörrar som är till för att bli öppnade. Min fru, jag ber er överleva, och jag skall bli er behjälplig.

hertiginnan Livet är mig blott en mördande förbannelse, så att nu själva döden framstår som ett gladare alternativ.

Bussola Min fru, var modig. Ni har klarat många prövningar och blivit bara ädlare och vackrare i skenet av er motgång. Avbryt inte livets utveckling med självsvald, utan låt det sträva vidare med er så länge det än är naturligt och kan andas. Allting annat är en onaturlig hädelse.

hertiginnan Jag går ej under fastän hela världen gör det, om den inte drar mig med sig. Låt dem döda mig om de behagar. Det är ju det enda nu som de har kvar att göra. Jag skall överleva dem ändå. (*går*)

Bussola Inget uppdrag jag har fått har varit svårare. Jag hoppas verkligen att hertigen nu ej går längre. De har redan gått för långt. Här är han.

Fernando Resultatet infann sig med all effekt jag kunde önska. Hon är chockad och tillintetgjord. Vincenzo Laureola utförde sin uppgift mästerligt, och vaxfiguren var lika övertygande som om de varit verkliga som lik av dem de föreställde.

Bussola Varför gör ni detta?

Fernando För att driva henne till förtvivlan.

Bussola Är det värt det? Var förnuftig, hertig, och låt inte denna grymhet skena vilt iväg med er och ert förstånd.

Fernando Det är ej jag som är på väg att tappa mitt förstånd. Min mening är att hon skall göra det. Det här är bara första steget. Jag skall lyckas, vänta bara! Härnäst skall jag hämta hit en samling galningar från hospitalet, som skall få improvisera fritt

sin repertoar från dårhusets kloaker inför henne, bara för att underhålla henne, så att hon får känna någon sorts gemenskap här i hennes fångenskap. Det skall blott göra henne gott.

Bussola Jag vill ej mera vara med om detta.

Fernando Jag befäller dig. Du måste.

Bussola Hädanefter skall jag göra allt blott för att trösta henne.

Fernando Gör det om du kan. Jag ger dig fria händer. Du kan ändå aldrig släcka elden av min hämnds passion för allt vad hon förbrutit, allt vad hon gjort bakom ryggen på oss, hennes dolda eskapader bara för att svärta vår familj och leda den mot undergången, hennes vidriga intriger och fördömda orgier av kriminell besatthet blott för att förföra och förgöra sin familj. Nåväl, jag friar dig ifrån ditt fångvaktsuppdrag. Jag skall sända dig i stället till Milano, där Antonio nu har funnit någon tillflykt. Du behöver inte längre känna dig förpliktad att bevara hertiginnans liv. Du är entledigad från henne. Gå! Invänta order!

(*Bussola avviker.*)

Jag kan inte längre lita på den ormen. Det är dags att jag tar hertiginnans sak i egna händer.

Scen 2. Samma.

(Hertiginnan och Cariola har hämtat sig något, sitter och broderar, störs av föga mänskliga läten.)

hertiginnan Vad är det för mardrömsjämmer, Cariola? Är det mardrömmar vi hör i vaket tillstånd?

Cariola Det är dårarna som kommer samman, kallade av er herr broder hertigen blott för att störa och ansätta oss med ännu värre prövningar. Ett sådant tyranni tror jag ej någonsin tillförne har utövats mot två harmlösa värnlösa kvinnor.

hertiginnan Vi får vara tacksamma. Åtminstone är jag det. Bara oväsen och dårskap kan bevara mitt förstånd, då denna tystnad och de gruvliga instängda tankar som den inspirerar bara skulle driva mig från vettet av förtvivlan, ruelse och depression.

Cariola Jag misstänker att er herr broders avsikt är just att beröva er förståndet. Om han då i stället gagnar det med sina galningar har han grovt satsat fel, och ni blir kanske vinnaren.

hertiginnan Det får han stå för. Han har råd, men jag har inget att förlora och kan därför ej förlora något. Om jag då i stället vinner gör det mig detsamma. Fortsätt att uppmuntra mig, Cariola. Föreläs mig någon mörkt morbid och hopplös tragedi.

Cariola Det skulle öka er melankoli.

hertiginnan Nej, inte alls. Att höra om en värre tragedi än det reella livets kan blott mildra verkligheten för oss. Värst av allt är att bli tvingad till att vara instängd i sig själv.

Cariola Vi skall nog komma ut fortfarande.

hertiginnan Det tror ej någon burfågel i världen som ej annat kan ens i sin högsta optimism än tystna.

Cariola Hör! Det kommer någon.

hertiginnan Det är bara en av dessa tjänare som bara kommer för att lämna dåliga nyheter.

tjänaren (in) Jag ville bara meddela att hertigen er broder ämnar någon aftonunderhållning åt er.

hertiginnan Ack, vi älskar hans intriger, ty de bara överträffar jämt sig själva i sin rolighet.

Cariola Vi har nog redan hört det nya spelets förberedelser.

hertiginnan Vad är det för aktörer i det nya jippet?

tjänaren En galen advokat, en sekulariserad präst som blott predikar ateism, en astrolog som vet exakt när domedagen skulle ha ägt rum och tror på tidsförskjutningen och oordning i dimensionerna, och flera andra. Alla är kvalificerade.

hertiginnan Galnare än världen kan de icke bli, och världen är ju hopplöst diskvalificerad.

(Galningarna börjar komma in.)

tjänaren Jag lämnar er ensamma åt era besökare. *(smiter ut)*

en doktor Ädla damer, många patienter har jag haft, och alla dog, ty jag förgiftade ihjäl dem. De var ju dödssjuka ändå och plågade till döds och skulle ändå dö, så jag blott hjälpte dem på traven och förkortade ett outhärdligt lidande. Säg, var det fel? Jag skröt om saken och var bara stolt för mina insatser, men mina avundsjuka kortsynta kolleger kunde inte tåla mina medicinska framgångar, så de fick in mig under vårdintyg på hospitalet, där jag slipper mera arbeta. Nu har jag skickats för att trösta er. Och jag kan lova er, att ingen galning som jag tröstat heller någonsin har blivit frisk.

advokaten Hör inte på honom. Han bara gaggar som den imbecilla idiot han är. Han skryter om de patienter han har mördat, över hundra stycken, men vad är väl det mot alla mördare som jag fått frikända och alla de oskyldiga som jag har lyckats sätta dit? Jag anlidades på min tid av Neapels alla högsta adelsmän och potentater blott för att de skulle slippa straff. Jag har gett flera skurkar fria än vad någon galen kejsare har lyckats få oskyldiga till stupstocken, fyrdelade, kastrerade och hängda. Påvar absolverar vilka mördare som helst, men jag har absolverat påvar..

hertiginnan Varför är ni icke då i tjänst hos mina bröder hertigen och kardinalen?

advokaten Därför att jag var för skicklig. Bara för att sabotera dem såg jag till att de ärvde ingenting efter sin fader medan ni i stället, deras praktlystna extravaganta syster, ärvde allt.

hertiginnan Och därför sattes ni på dårhus?

advokaten Ja. Säg, är det inte orättvist?

prästen Skryt lagom om din orättvisa. Allt är orättvist, ty Gud har så förordnat det, att allt skall vara fel i världen, för att straffa människorna, som är hopplösa i sin självdestruktivitet, sin galenskap, sin avundsjuka, sin inkompetens, sin velighet, sin oordning, sin otukt och moralbankrutt...

hertiginnan Är människan då ej Guds avbild längre?

prästen Det är en omöjlighet att Gud kan vara så pervers och ofullkomlig, så idiotisk och fördärvad, så korrupt och sexfixerad i sin gränslösa otuktighet att människan skulle vara någon avbild av just honom. Därför anser jag det bortom varje tvivel fullt bevisat att Gud ej kan existera och ej någonsin har gjort det.

hertiginnan Vem skrev Bibeln då?

prästen Bedragare och charlataner, galningar och idioter som jag själv.

hertiginnan Och ni skall vara präst?

prästen Och heligare såsom sådan än varenda präst i hela världen, ty jag är den enda som har rätt.

astrologen Var inte så förbannat styv i korken, din misslyckade taskspelare. Den enda här i världen som är Gud är jag.

hertiginnan Hur vet du det?

astrologen För jag är den som kommenderar stjärnorna att styra människornas öden. Endast jag förstår att tolka stjärnorna och deras relationer och aspekter rätt, och därför kan det bara vara jag som är den enda rätta Guden.

filosofen Jag då, som var Jesus Kristus i ett tidigare liv?

astrologen Gå och häng dig. Du har ingen talan.

filosofen Jag har hängt en gång, och det var alldeles tillräckligt.

astrologen Ohängd är du, om du påstår att uppståndelsen var någonting att komma med.

filosofen Som om jag någonsin var död! Jag återföds ju ständigt och blir hela tiden bara avrättad på nytt av de otacksamma och ignoranta människorna. Denna gången har jag blivit levande begravd och insydd i ett hospital, men jag är van vid att bli levande begravnen. Det blev jag ju redan då som Jesus Kristus, men jag triumferade som alltid genom återfödelse och uppståndelse.

astrologen Du bara dillar.

prästen Säg nu som det är. Ej kunde väl Maria få ett barn om hon ej blev befruktad av sin Josef, som väl visste vad han gjorde, då han avlat flera barn förut?

filosofen Vill du påstå att min moder var en hora?

prästen Ja, om din far ej var Josef.

astrologen Och vem var det då?

prästen Om det var Josef var hon inte oskuld eller jungfru. Annars var hon hora.

astrologen Det var hon ändå om det var Josef, ty de var ju inte gifta.

prästen Josef var en gammal änkring, och Maria var en tonåring. Det kallar jag för snuskigt.

filosofen Ni vet inte vad ni talar om.

astrologen Det är ju det vi gör. Det är blott du som är förvirrad, storhetsvansinnig och helt pervers.

filosofen Jag säger bara som det är.

astrologen Det är ju det som vi försöker säga. Josef var en gammal horbock och ful gubbe som tog stackars tonåringen Maria utan att hon visste vad som hände förrän det var alldeles för sent. Allt vad evangelisterna försökte göra var att släta över det, försköna det och bortförklara det med vackra myter.

prästen Värre var det med Maria Magdalena, som ju Jesus hade det ihop med, om man läser och får tro aposteln Tomas.

hertiginnan Stackars varelsor, ni bara tjarar. Har ni ingenting ens i ert hospital att göra annat än förtala allting gott med skvaller, ryktesspridning och förnedrande spekulationer? Finns det inte ens i er asyl det minsta hopp om något bättre, något ljus och något annat än självdestruktivitet för mänskligheten?

prästen Det är det jag menar. Det är det det inte finns.

hertiginnan Då hälsar jag er välkomna till ett långt hopplösare helvete än ert i hospitalet, nämligen mitt eget såsom fånge här i slottet.

doktorn Men ni är ju hertiginna och som sådan suverän och respekterad över hela landet och Italien och är upphöjd över alla misstankar om någon felbarhet.

hertiginnan Jag tackar. Mina bröder påstår motsatsen.

advokaten Då är de galna, men det har jag alltid sagt de var, och det har de ju alltid varit.

filosofen Därför är de måna om sin maktfullkomlighet som kardinal och hertig.

prästen Heliga är de också, bekänner sina synder lika ofta som de syndar, går i kyrkan och tar kommunionen, biktar sig och gör sin bot för att förfriskade gå ut i kriget för att börja på ny kula med än grymmare intriger.

filosofen Så fungerar hela världen. Därför är vi få som vet det inlåsta på livstid och begravda levande.

hertiginnan Jag ber er, mina herrar, att till hertigen framföra mitt uppriktigaste tack för er så upplysande underhållning. Ni är alla bättre bröder för mig än de äkta, och jag kan ej mindre än betrakta er som mina käraste kolleger.

advokaten (bugar sig) Vilken ära, syster.

doktorn Vi är allesammans ärade.

prästen Vi känner oss som närapå upphöjda till ert hov.

hertiginnan Det är just vad ni är. Ni är mitt hov i brist på annat.

astrologen (till de andra) Vi kan knappast göra vårt framträdande här bättre.

filosofen Låt oss tacka för den uppskattning vi rönt och dra oss värdiga tillbaka.

hertiginnan Ni har skött er väl. Tack, mina herrar. Er världsvishet trotsar hela världen, överträffar den och sätter den på plats i rätta perspektivet som det fängelse av inskränkthet den är.

astrologen Det gläder oss att ni förstår oss.

filosofen Vi har fått en syster.

prästen Och vilken syster sedan! – Ädlare än hela världen.

doktorn Endast skurkar tyr sig och bekänner sig till denna världen. Jag beklagar att jag icke längre fritt får bota dem som dödliga patienter.

advokaten Tids nog dör den nog ändå, ty ingen kan ändå försvara den. Den enda som det kunde var ju jag som sitter stämplad inlåst som en kroniskt sinnessjuk.

prästen Blott kalla på oss när ni nästa gång behöver oss. Vi står så gärna till er tjänst som predikanter.

hertiginnan Aldrig hade jag en nyktrare hovpredikant, men jag befarar att min broder icke släpper ut er mer när han blir upplyst om vad för succé ni gjort hos mig.

filosofen Vi håller hov hos oss med eller utan er och till er ära.

hertiginnan Tack. Nu kan jag sova gott för en gångs skull. (*Dårarna drar sig respektfullt tillbaka.*)

Cariola Jag fruktar att här är en sista gäst.

hertiginnan Vem är det?

Bussola (utklädd och maskerad) Jag är din dödgrävare.

hertiginnan Hur vet du det? Du har ännu inget lik att gräva ner.

Bussola Jag kommer bara för att förbereda dig, ty dina bödlar är på väg.

hertiginnan Du kan ej förbereda mig, ty jag är redan sedan länge mera än väl förberedd. Jag är så förberedd, att jag ser fram mot döden som ett bättre liv än det liv som jag tvingats leva här.

Bussola Jag ville bara informera och försöka lindra övergången.

hertiginnan Är du lika omtänksam med dina lik? Hanterar du dem försiktigt?

Bussola Med den största respekt, så att de ej skall störas i sin vila. Ingen vill ha liken uppväckta igen som mardrömmars hemsökelse och onda samvetsfurier.

hertiginnan Jag är rädd att jag ej kan ansvara för vad jag skall bli och ta mig till efter min död.

Bussola Det blir er ensak då. Jag föreslår att ni uppskjuter det så länge. När ni väl är där på andra sidan och får se hur det står till där och vad ni då har för möjligheter kan ni börja vidta åtgärder och är ni fri till att agera.

hertiginnan Jag ser fram emot den dagen. Något säger mig, att även om min broder mördar mig så skall min kärlek triumfera över honom. Genom att metodiskt och beräknande bereda mig min undergång så gräver han med kardinalen blott sin egen grav. Dödgrävare som du är friskare, ty ni blott gräver gravar för att andra skall få frid, men mina bröder gräver sina egna gravar för att ramla själva i dem och därefter aldrig mer få frid.

Bussola Jag tror det ligger något i det. Är ni redo?

hertiginnan Alltid redo och för vad som helst.

Cariola Min fru, allt är blott en charade, en infernalisk maskerad blott för att skrämja er från vettet.

hertiginnan De har misslyckats med allt och särskilt med att skrämja mig från vettet. Alltså har de inget annat kvar att göra än att mörda mig.

(Fyra maskerade bödlar bär in en likkista med klocka och rep.)

Cariola De gör det då med sinne för ceremonier.

hertiginnan Allt är utfunderat av min broder, som helt säkert står bakom gardinen dold och frossar i att iakttä spektaklet. Han kan ej bli mer morbid än han ren var från början, men ändå har han jämt lyckats överträffa sin morbiditet. – Vad är min dom, dödgrävare? Hur skall de mörda mig?

Bussola Med rep och strypning.

hertiginnan Det är mildare i alla fall än att dö kvävd i hosta, flytningar, katarr och lungdot, ty det går så mycket fortare.

Cariola De får ej göra det! De bara driver med oss!

hertiginnan Cariola, gå till mina barn och sköt om dem. Jag klarar dessa vilda nattliga objudna gäster ensam. Lyd mig.

Bussola Gör som matmor säger. Det är bäst för er och barnen.

hertiginnan Lyd mig.

Cariola Om de kröker ens så mycket som ett hår på er så skall jag hämnas er långt grymmare än någon man kan göra det för resten av mitt liv och bortom döden! (går)

hertiginnan Ni hör. Hon blir ej lätt att tas med varken före eller efter döden.

en bödel Får vi lov, madame? (lägger repet om hennes hals)

hertiginnan Så länge ni ej fumlar och det ej gör ont och det går snabbt, så har jag verkligen ej någonting emot det.
(*Bussola ger ett tecken, och bödlarna stryper henne snabbt.*)

Bussola (tar av sig masken) Så är det gjort. Jag hoppas hertigen är nöjd nu, men han blir väl aldrig nöjd.

Fernando (in) Är hon verkligen död?

Bussola Ers nåd, känn efter själv. Hon kan nog ej bli mera död.

Fernando (till bödlarna) Fort! Barnen! Alla måste dödas! Jungfrun också! (bödlarna ut)

Bär dem sedan in hit, så att jag får se att de är allesammans döda!

Bussola Skall ni även skända deras lik?

Fernando Jag vill blott vara säker på att allting är fullbordat.

Bussola Kristus sade när han dog, att det är fullbordat, men därmed inleddes hans verk på allvar.

Fernando Tyst!

Bussola Jag kan ej vara tyst. Här kommer nu ert livsverk, skörden av all er livs strävan, tre lik till, en jungfru och två späda barn.
(*Bödlarna placerar liken bredvid hertiginnan.*)

Fernando Det var nödvändigt. Det var ett hedersmord.

Bussola (till en bödel) Vad sade jungfrun när hon dog?

bödeln Hon ville inte dö. Hon var ej förberedd. Hon revs och klöstes så att det blir ärr i årtal. Hon skyllde på att hon ej biktat sig på minst tre år och att hon var gravid.

Fernando Nödlögner. Hon försökte komma undan.

Bussola Och vad hade barnen gjort, min hertig? Vad för hot utgjorde de mot er, när de ej ens än kunde prata?

Fernando Tyst! De var varginnans barn och vargar liksom hon.

Bussola Nej, de var människor och icke vargar och oskyldiga som människor dessutom. Se de späda barnaliken. Blott igår så jollrade och skrattade de varmt åt vad som helst. Vad glädje kan det bringa er att göra slut på barnlig glädje genom slakt och grymhet? Kan ni se dem och ej vämjas, våndas och ha någon ånger alls?

Fernando Slut då åtminstone de armas ögon. De dog alltför unga.

Bussola Nej, er syster dog i förtid alltför åldrad av det lidande förföljelsen gav henne.

Fernando Låt mig än en gång se hennes ansikte. Ack, kunde du ej hindrat detta, du som ändå var närvarande vid dådet? Vilken ärans man du hade varit om du smugglat ut henne till något sanktuarium! Om ändå du ingripit mellan hennes oskuld och min hämnd som var förblindad av min vrede! Jag bad dig att genomföra mordet på min bästa vän min syster, och du gjorde det!

Bussola Anklaga inte mig. Jag avstyrkte från början, men ni ville aldrig höra på, förblindad av er broderliga svartsjuka. Jag gjorde allt jag kunde för att medla mellan

er och genomförde endast motvilligt vad uppdrag ni gav mig i er förföljelsetaktik mot henne i försök att vända dem till hennes fördel, styrka henne, trösta henne och ge henne hopp. Jag hade ingenting med era lejda mördare att göra. De var alla era egna. Däremot har jag ändå till fullo uppfyllt allt ni bett mig om, och är jag inte äntligen förtjänt av någon lön?

Fernando Naturligtvis är ni förtjänt av en belöning.

Bussola Jag har ännu ej fått något för min långa trogna tjänst.

Fernando Ni skall förvisso få vad ni förtjänar med besked. Som er belöning för allt vad ni gjort förlåter jag er morderna på min syster, hennes jungfru och två barn.

Bussola Men jag har ju ej gjort det!

Fernando Allt ni gjorde ledde fram till det. Och därför måste jag nu fråga er: med vilken rätt och myndighet har ni gjort vad ni gjort?

Bussola Med er.

Fernando Jag gav er aldrig någon rätt till detta resultat. Ej någon domstol har beslutat det, det har ej förekommit någon dom, och kyrkan kan blott helhjärtat fördöma det. Ni är förlorad, Bussola, har satt ert eget huvud under yxan och kan dras inför en kriminaldomstol med bara dödsdom som den enda möjliga utgången.

Bussola Ni perverterar hela rättvisan. Och om historien kommer ut, hur skall ni själv då klara er?

Fernando Jag hade ingenting med det att göra, och det vet ni själv: Hon mördades av okända maskerade lönnmördare om natten, och vid en ordentlig undersökning skall man bara finna att det har begåtts ett antal mord och att ni ensam var den enda kända närvarande. Och så hjälper det ej något vilka amsagor ni än försöker fabulera.

Bussola Varför, efter allt jag gjort för er, hanterar ni mig så otacksamt illa? Alltid bad jag att få slippa plåga henne mera, alltid lockade ni mig att ta blott ett steg till, och varje gång så hette det att detta var det sista, men det blev ej någonsin det sista, förrän nu, när allting är för sent och ingenting kan gottgöras.

Fernando Ni är förlorad. Ge er av och göm er någonstans i världen, där ej rättvisan och vi kan mer få tag i er.

Bussola Förvisar ni mig nu?

Fernando Om ni ej önskar åtal och process och undergång.

Bussola Ni har förlett mig med bedrägligt hopp om rikedomar till delaktighet i de mest avskyvärda brott som någonsin begåtts här i Amalfi, och vad värre är, de föregicks av en oändligt lång och grym tortyr som, för att den var själslig, var långt mera omänsklig än någon kroppstortyr kan vara.

Fernando Nog! Ni bara tjatar, och jag orkar inte höra på er mer, för ni blott tråkar ut mig. Dra då äntligen för fan i våld och låt mig slippa se er mera! (*Bussola lämnar utan vidare kommentarer.*)

Han far säkert till Milano för att konferera med Antonio, som ännu har en horunge att kunna plåga oss med. Jag får låta skugga honom och kontakta broder kardinalen för att äntligen få denna pinsamma affär ur världen med vår systers sista barn.

Akt V scen 1. Milano.

Antonio Finns det inget jag kan göra för att blidka bröderna?

Delio Jag har försökt allt. Jag har själv vädjat hos markisen av Pescara, som med sina växlar har förvärvat några av de egendomar som tillhörde dig förrän du drabbades av landsförvisning och allt land tillhörigt dig blev konfiskerat, men jag nekades och det utan förklaring, medan kardinalens älskarinna, Giulia Castrucchio, blott behövde lämna fram ett brev från kardinalen för att få den egendomen genast utan vidare i stället såsom gåva.

Antonio Kardinalen vistas här nu i Milano.
Delio Och jag har just hört att brodern kommit hit för att besöka honom. Han lär ej må riktigt bra.
Antonio Vad fattas honom?
Delio Sömnbesvär och depressioner, tvångstankar och hallucinationer, hörselillusioner och ett flertal andra psykiska problem, som påverkar hans tarmbesvär och magåkommor negativt.
Antonio Det låter som perfekt hypokondri.
Delio Det är ett faktum att han ej är helt sig själv.
Antonio Jag skall besöka kardinalen. Kanske jag kan övertyga honom om att jag ej är så farlig som de tror. Om han får höra mig i verkligheten kanske han kan inse att varenda fientlig åtgärd verkställd emot mig var onödig och dum.
Delio Tag inga risker. Kardinalen är som sammet utåt men har bara osynliga taggar under skinnet som är giftiga.
Antonio Jag vet. Jag känner honom. Därför är jag inte rädd.

Scen 2. Kardinalens våning i Milano.

Kardinalen Jag är tacksam för ert besök, Bussola, men ni måste vänta. Även min bror är här, och vi har problem med honom.
Bussola Är han sjuk?
Kardinalen Ni får själv se. Jag väntar honom när som helst.
Bussola Jag föredrar att inte träffa honom.
Kardinalen Kanske det är bättre. Rör ert ärende till mig ert mellanhavande med honom?
Bussola Nej.
Kardinalen Då ber jag er att vänta utanför så länge. (*visar Bussola till ett väntrum*)
(Fernando in med läkare och Malatesta)
Fernando Varför får jag inte vara ensam? Varför måste alla nu förfölja mig?
Malatesta Men varför älskar ni er ensamhet? Det gjorde ni ej förr, och endast egna tankar kan bli farliga för en om man är ensam om dem.
Fernando Vem förföljer mig?
läkaren Ni är ej alls förföljd, ers nåd.
Fernando Jag känner ständigt skuggan efter mig i mina hälar.
Malatesta Men det är ju blott er egen skugga!
Fernando Ni som är så kunnig, doktor, bota mig från den, så att jag kan få frid.
läkaren Er skugga är ej någon sjukdom. Alla har vi våra egna skuggor att dra med oss, det är alldeles naturligt, och de väger ingenting, men ni tycks ej i stånd att fatta det.
Fernando Jag fattar vad som helst och mycket mer än ni, herr ljushuvud och kvackare. Jag avskedade er för länge sedan.
läkaren Kardinalen här er bror fann säkrast att jag fortsatte att hålla er under observation, i fall att något skulle hända.
Fernando Och vad skulle kunna hända, utom att mina förföljare hann upp mig?
läkaren Vilka är era förföljare?
Fernando Det är ju det jag inte vet! De blott förföljer mig! Jag kan ej se dem, men jag känner dem och vet att de är alltid bakom mig och lurar på mig.
Malatesta (till kardinalen) Han är fnoskig och förblir det då han vägrar inse att han kanske är det.
Kardinalen Det går över. Det är bara en tillfällig depression.

Fernando Vad jag har gjort, det har jag gjort, men jag bekänner ingenting. Vad har ni här att göra? Jag kom hit ej för att träffa er, fördömda smickrare och slavar och lakejer, utan min bror kardinalen.

Kardinalen Det är jag. Säg, känner du ej mer igen mig?

Fernando Är du kardinalen?

Kardinalen Ja.

Fernando Vilken kardinal?

Kardinalen Din bror.

Fernando Du ljuger. Han såg inte sådan ut.

Kardinalen Vi skiftar alla småningom utseenden med tiden då vi åldras. Du har inte sett mig på halvtannat år.

Fernando Du bara spelar kardinal för att få fast mig i en fälla.

Kardinalen Vad för fälla?

Fernando Vad vet jag? Du vill väl blott förfölja mig som alla andra.

Kardinalen Tag väl hand om honom, doktorn. Unna honom mycket vila och den lugnaste harmoniska omgivning, så skall han bli bättre och bli av med depressionen.

Malatesta I Amalfi hade han den lugnaste omgivningen i världen av fulländad harmoni och skönhet i sitt slott och trädgård, men han kunde ej stå ut där mera.

läkaren (till hertigen) Kom, min vän. Det blir nog bra med tiden, skall du se. (*går ut med hertigen*)

Malatesta Har ni alls någon aning om hur en så strålande begåvad furste kunde fastna så i egna mörka irrgångar av inskränkthet och skrämmande morbiditet?

Kardinalen Det är väl åldern som satt in för tidigt, eller har han blivit hemsökt av en uppenbarelse från andra sidan kanske genom någon outgrundlig mardröm. Vad vet jag. Det kan fast vara vad som helst, men det går över.

Malatesta Låt oss hoppas det. (*går*)

Kardinalen Så var det den där Bussola. Han får ej veta att jag vet allt om hans hertiginnas död. (*släpper in honom från väntrummet*) Vad kan jag göra för er, Bussola?

Bussola Jag hörde genom dörren och förstod min hertigs trångmål.

Kardinalen Snart är det väl känt och offentligt. Likväl ber jag er att hålla inne med vad ni nu vet.

Bussola Jag har aldrig svårighet med diskretioner.

Kardinalen Hur mår hertiginnan? Hennes sorg har tagit hårt på henne, men jag kan försäkra er att vi ska göra allt för att ta hand om henne och ge henne tröst. Det var naturligtvis chockerande för henne att bli lurad av sin trognaste trojänare, skattmästaren Antonio, på pengar och så mycket – hela hennes rikedom, förmögenhet och arv lär han ju ha förskingrat. Men varför ser ni så upprörd ut? Jag vet. Ni har ju tjänat hertigen så troget och så länge. Ni är upprörd helt naturligt över hans nuvarande debila tillstånd. Inget kan chockera som personlighetsförändringar, men han kan bli normal igen.

Bussola (avsidet) Vad menar han? Vet han då ingenting? Eller spelar han teater? Varför, i så fall?

Giulia (inträder) Min herre, kommer ni till middag? (*ser Bussola, avsidet:*) Vet han om att jag är kardinalens älskarinna? Hellre hade jag då honom än den gamle torre kardinalen.

Kardinalen Senare. Nu är jag upptagen. Var snäll och gå. (*Hon avviker.*)

Hans nemesis, Antonio di Bologna, sekreteraren som inledde ruinen av vår hertiginna och förförde henne så att hennes undergång blev ofrånkomlig, förekommer nu här i Milano. Därför kommer du så lägligt. Finn honom och döda honom, ty så länge han än är i livet kan hon inte gifta om sig, och vi har ett strålande parti för henne i beredskap. Utför uppdraget, och du kan vara säker om en högre gunst och promotion.

Bussola Hur skall jag finna honom?

Kardinalen Han har en god vän som heter Delio. Du känner honom. Bara finn dem. Fråga folk och gå i mässorna i katedralen och i kyrkorna, och de skall säkert dyka upp där eller vara kända där.

Bussola Ej någon skulle jag så gärna träffa här i världen som Antonio.

Kardinalen Bra! Finn reda på den uslingen, och du skall bli en lycklig man. Nu måste jag gå till min hushållerska för min middag. (*går*)

Bussola Han är då precis liksom sin broder – båda tänker blott på mord. Hur kan han vara okunnig om hertiginnans död? Det måste vara ren förställning för ren ond beräkning. Låt mig även då förställa mig och låtsas spela med i spelet som blott handlar om hur de bereder egen undergång och krampaktigt försöker dra ner med sig så många som möjligt. Och den arme ädlingen Antonio! Jag skall söka upp dig för att varna dig och sätta dig i säkerhet och kanske bli ditt bästa instrument för all den hämnd som krävs för att försona oss med livet. Till och med den svagaste av alla armar är tillräckligt stark för att hantera rättvisan när dess svärd kräver sitt att få slå till. All kraft är uteslutande moralisk, och de båda bröder som patetiskt tävlar om att skena bort i kriminalitetens galenskap är fullständigt moralbankrutta.

Scen 3. Utanför.

Delio Där uppe ser du kardinalens fönster. Denna fortifikation blev byggd på ruiner av en gammal kyrka, och på andra sidan floden är en mur, en återstod av vad som en gång var ett kloster, vilket resulterat i, att här har du det bästa eko som jag någonsin har hört, ett dystert, ihåligt och ödsligt eko, som så levande distinkt upprepar vad du talar om det så blott är en viskning, att varenda bokstav framstår övertydlig och förstärkt, som genom Dionysos öra.

Antonio Jag har alltid älskat gamla levande ruiner, där historien aldrig dör men lever vidare ett mystiskt liv i andra dimensioner, som påminner oss så hälsosamt om hur befängda, futtiga och fåfänga vi är i ynkelig litenhet. Här ligger utan tvekan många gravar med historier för många och för tragiska för att berättas – allt det bästa av all mänskligheten ligger levande begravet.

eko Mänskligheten ligger levande begravet.

Delio Du hör. Nu har du upptäckts av din dubbelgångare ditt eko.

Antonio Som om det klagade när det blev väckt och gav en extra mer än spöklig innebörd åt sin allvarliga accent, som om här själva döden talade.

eko Här själva döden talar.

Delio Du hör själv. Det är fenomenalt, och man kan lätt manipulera det till vad som helst, till glädje eller sång, till vettlöst skratt och gräslig hysteri, till skrämmande effekter eller till en dödssång smäktande av bottenlösa tårar.

eko Dödssång smäktande av bottenlösa tårar.

Antonio Det är nästan som om hon själv lånade sin röst åt sina sorgedjup.

eko Min röst åt mina sorgedjup.

Delio Det är för spökligt. Låt oss ge oss härifrån. Jag fruktar någon ofärd. Gå ej in till kardinalen.

eko Gå till kardinalen.

Antonio Hon manar mig till motsatsen. Säg, märker du hur ekot inte återger exakt vad vi uttrycker men en aning kryddar innebörden till en något varierad mening, som om verkligen det var hon själv som rådde mig som mitt orakel?

eko Ditt orakel.

Delio Det är just det som mest skrämmer mig. Det brukar inte vara så. Betänk dig noga, ge dig tid, Antonio, gör ej något överilat. Tiden är den högsta klokheden och bättre än all visdom i effektivitet när det gäller botandet av sorger. Vänta, jag dig ber, Antonio, och sätt säkerheten först.

eko Sätt säkerheten först.

Antonio Nödvändigheten tvingar mig. Vad gör min älskade just nu? Hon sover nog med sina kära småttingar en lycklig moders sömn med dem hos sig och närmast till sitt hjärta. Skall jag aldrig mer få se henne igen? Jo, vi skall mötas snart.

eko Jo, vi skall mötas snart.

Antonio Det känner jag så tydligt på mig, och min väg till henne leder mig till kardinalen. Detta öde kan jag icke fly.

eko Det ödet kan du inte fly.

Antonio Du hör.

Delio Det ekot är ett dött ting, en död företeelse förutan eget liv, ett enkelt hörselphenomen. Du får ej ta det på så spökligt allvar.

eko Ta det på så spökligt allvar.

Antonio Skulle jag ej höra vad jag hör? Det är ju hennes egen röst men viskande beslöjad men dess mera övertydlig! Det är hon som visar mig min väg! Jag måste följa den!

eko Du måste följa den.

Antonio Jag har ej något att förlora, Delio. De har redan tagit allt ifrån mig. Allt jag än har kvar är blott mitt liv. Jag kan ej längre leva här som blott en halv ofärdig människa. Jag satsar allt och vinner allt eller förlorar allt. Det är det enda jag har kvar att göra.

eko Det är allt du har att göra.

Delio Jag skall bistå dig i allt. Din äldste son bör träda vid din sida. Kanske mötet med sin egen systerson kan stämma kardinalen till en gnutta mänsklighet och hälsosam barmhärtighet.

eko Barmhärtighet.

Antonio Du hör. Vi är på rätta vägen. Vare det som du har sagt. Hon kallar på sin äldste son, och jag skall framställa honom för kardinalen. Så kan ingenting gå fel, och vår diplomati skall övervinna all makts ondska här i världen. Kom!

eko Kom! Kom! Kom!

(Antonio går ut med armen om Delio.)

Scen 4. Åter hos kardinalen.
(Bussola är på väg ut när Giulia inträder.)

Giulia (inträder med pistol) Min herre, jag vill tala med er.

Bussola Vad är meningen?

Giulia Ni vet att jag är kardinalens älskarinna.

Bussola Jag vet även att ni är Castrucchios hustru. Var har ni er man?

Giulia Han har rest till Neapel där han hålls upptagen med att överta Antonio di Bolognas residenspalats. *(höjer pistolen mot honom)*

Bussola Jag har ej lagt mig i era affärer. Varför riktar ni då en pistol mot mig?

Giulia Helt enkelt för att tvinga er bekänna.

Bussola Vad? Vad har jag gjort?

Giulia Ni har förhäxat mig till att bli kär i er. Jag togs med våld av kardinalen och har tvingats till att vara slav hos honom under hot om våld och mord, men ingen kvinna vill ha honom, den förtorkade och inlindade mumien. Han bara väcker äckel.

Bussola Jag kan kanske hjälpa er, om ni kan hjälpa mig.

Giulia Hur kan jag hjälpa er?

Bussola Ni kan ta reda på hur det förhåller sig med kardinalens inblandning i hertiginnans död och hennes barns.

Giulia Det vet jag redan. Han har det bekänt för mig. Han kommenderade sin broder att ta livet av de oskyldiga med sanktion av kyrkan och absolution i förväg eftersom det var ett hedersmord.

Bussola Jag visste det! Det är då kardinalen som är ansvarig för brodern och hans sinnessjukdom.

Giulia Men jag svor att ej omtala det för någon.

Bussola Men jag visste det ju redan.

Giulia Ändå har jag talat om det. Om nu kardinalen upptäcker att jag har gjort det tar han livet av mig.

Bussola Fly då, förrn det blir för sent.

Giulia Vart skulle jag då fly? Till min korrupte make, deras slavlakej som alla andra, han som minst har älskat mig, då äktenskapet blott var ett arrangemang politiskt av våra familjer? Jag har knappast nånsin sett honom. Han bara tänker på sina utsvävningar och sina pengar. Och den kardinalen sen då. För hans eminens är kärlek bara våld, och han har alltid njutit av det.

Bussola Jag skall hjälpa dig.

Giulia Och om jag flyr så vet han genast att jag skvallrat, och då får jag alla lejda blodhundar i Vatikanens koppel efter mig.

Bussola Vad vill du jag skall göra?

Giulia Älska mig – på riktigt.

Bussola Här och nu?

Giulia Ja, varför inte?

Bussola Här i kardinalens eget hus?

Giulia Han märker inget. Han är trött efter sin middag, och jag lade pulver i den.

Bussola Om du ändå hade lagt det gift som han förtjänar!

Giulia Kanske att jag gjorde det. Jag har nog ofta tänkt på det.

Bussola Kom med mig härifrån. Det här är inget ställe för dig.

Giulia För mig då nånstans där kardinalen aldrig mer kan finna mig.

(De skall gå ut och drar ifrån dörrförhänget, där kardinalen möter dem.)

Kardinalen Jag tänkte nog att du ej skulle hinna blinka ens förrän du hade skvallrat. Men, mitt hjärta, jag förlåter dig. Kyss bara bibeln här, och alla dina synder äro dig förlåtna.

Giulia Jag ber om förlåtelse, ers eminens, men även ni borde ju veta att ej ens primaser, biskopar och kardinaler, ej ens ärkebiskopar kan lita på en kvinna.

Kardinalen Ja, det vet jag. Kyss nu bibeln, kära barn, och allt är dig förlåtet.

Giulia (kysser boken) Ingen bot och inget straff?

Kardinalen Det kommer sedan. Du har redan fått det. Det var dödens kyss du gav min heligaste bibel men i omvänd ordning, ty den var förgiftad. Du är död inom några minuter. Du kan trösta dig med att du fick din död genom en kyss och att du slipper skvallra mer.

Giulia Jag vet ej vad jag gjorde, och jag vet än mindre vad som händer med mig och vart jag tar vägen. Jag försvinner in i dimmorna. Det enda fel jag gjorde, som jag vet, är att jag togs och älskades till döds av kardinalen. *(segnar ner)*

Kardinalen Och ni, herr Bussola, som nu vet allt gör klokast i att fortsätta att lyda mina order. Ni var med när denna kvinna dog och var en medbrottsling till henne. Ni kan inte komma undan. Först av allt så måste vi nu lämpa liket någonstans.

Bussola Jag hade ingen del i hennes död.

Kardinalen Ni var ju hennes älskare, och hon dog nästan som i era armar. Försök ni förklara bort det inför någon domstol om ni kan. Seså! Stå ej där som ett fån. Ni har ju tjänat hertigen förut och känner till våra rutiner. Ett lik till är ingenting att bråka om och lär ej ens bli efterfrågat av den make som ej annat än bedragit henne. Därför så förbarmade jag mig över henne och tog vård om henne, och allt tack jag fick för det var rent förräderi. Är det så konstigt då att hon är död?

Fernando (i bakgrunden) Lämna mig då äntligen i fred, ni skuggor av förvridna lik som gräver i mig bara för att plåga mig!

Kardinalen Min bror är osalig igen och går omkring i sömnen skrikande av ve och vanvett i sitt sjuka sinne. Vi kan inte göra något vettigt under tiden. Vi får vänta tills vi fått honom i säng och tystad genom droger. En patient i sänder. Vi får disponera liket senare. Först måste jag ta vara på min broder. Stanna här och vakta. (*går. Avsides:*) Han dör, så fort han klarat av Antonio.

Bussola (ensam) Så tycks jag då mest bli mer och mer en likkolportatör i dessa bröders tjänst. Nåväl, det tar väl slut så småningom när likena har blivit tillräckligt fulltaliga och många, kalla, styva och begravda. Det är bara att ta ett åt gången och begrava dem och låta resten vänta.

Fernando (närmare) Det tystaste av sätt att dö är genom strypning, ty det ger den strypte eller hängde ingen möjlighet att svara med ett ljud.

Bussola Min galne hertig, som så ofta talat om barmhärtighetsmord, och som menat att det är en välgärning att mörda folk som lider, går nu vilse i sin galenskap med ej ens själen i behåll helt omedveten om sitt eget fasansfulla lidande. Det är patetiskt och groteskt. Han ser mig inte här i mörkret. Vore det ej då en välgärning att äntligen ge honom dödens rättvisa, som han så länge har förtjänat?

Fernando Stilla skuggor, dölj för mig min falske broders väktare, som bara vill mig illa, spärra in mig och fullkomna mörkret i min själ så att det blir totalt. Om ändå någon ville sluta ögonen på de där stela barnen!

Bussola Det blir svårt att sikta rätt i mörkret, men om bara jag får hans figur i sikte inom räckhåll är det blott att stöta till. Det är det enda rätta.

Antonio (kommer smygande in)(för sig själv) Jag har hittat rätt. Det här är kardinalens bostad, och här tycks han vara hemma, ty här vandrar någon oroligt omkring och talar för sig själv, såsom i sömnen. Kan det vara kardinalen själv? Kan man då väcka honom utan risk?

Fernando Jag ångrar intet, ty jag gjorde intet som jag är medveten om, ty jag har glömt allt vad jag gjort, så jag har inget att bekänna. Allt jag fruktar är att komma under slutna vård, ty då finns ingen väg ut mer ur mörkret.

(*Antonio närmar sig försiktigt hertigen och kommer inom nära synhåll för Bussola, som misstar honom för hertigen*)

Bussola Ha! Försvinn i mörkret genast, usla sjuke niding! (*stöter till och genomborrar Antonio*)

Antonio Nej! Jag ber er, hör min bön först! Ack, för sent!

Bussola (inser genast sitt misstag) Vem är du, stackare?

Antonio Vem är du själv, som mördat mig i blindo, stackare?

Fernando Här mördas det omkring mig. Är det mina väktare som missar mig? Låt mig blott slippa se fler lik, ty allt jag ser i ljuset gör mig galen.

Antonio Är jag ej hos kardinalen? Är det han som blivit galen?

Bussola (vrålar) In med ljus, för helvete!

Fernando Nej, vad som helst, men inte det! (*flyr*)

Antonios tjänare (in med ljus) Jag ledde in min herre hit, men han bad mig att vänta utanför, så han fick träffa kardinalen. Vad har hänt?

Bussola (varseblir den förblödande Antonio) Antonio! Nej! Av alla tänkbara groteska misstag! (*faller ner och omfamnar honom*) Den siste här i världen som jag ville något ont!

Antonio Bussola! Vad gör du här? Är det då du som mördat mig?

Bussola Jag trodde att jag fällde hertigen, men han kom undan.

Antonio Var det hertigen, som blivit galen? Jag tog honom för den kardinal som bor här, som jag hoppades få nå förlikning med.

Bussola Med kardinalen är förlikning lika möjlig som det är för hertigen att någonsin bli frisk. Den sjukare emellertid är kardinalen, som ej ens har samvetskval.

Antonio Och vem är då den döda kvinna som jag ser som något av en annan syster för mig här i döden?

Bussola Kardinalens älskarinna och ett annat av hans offer.

Antonio Är det inte fru Castrucchio?

Bussola Jo, det är hon själv.

Antonio Uppllys mig mera förrn jag dör. Du vet ju allt, men jag har inte lång stund på mig. Hur mår min älskade där hemma, mina barn och deras moder?

Bussola Brist, mitt hjärta! Detta är för outhärdligt!

Antonio Nå, vad är det? Viska blott ett ord om att de lever väl, och du kan ännu rädda livet på mig.

Bussola De har blivit mördade.

Antonio (förvånad) Alla tre?

Bussola Alla tre.

Antonio Då har jag inget mer att göra här i livet. Det var lika bra då, och måhända en försynens skickelse, att du tog livet av mig. Det var blott en olyckshändelse och inget att förlåta, ångra eller grubbla över. Och då var det verkligen min älskade som kallade mig till sig genom ekot nu i natten. Allt har sin förklaring, och jag kan dö lugn trots allt. Vad är allt vårt livs hela ävlan med ansträngningar och ambitioner annat än en jakt på såpbubblor som blåsts i luften bara för att slockna? Vad är alla nöjen, glädjeämnen, njutningar och lyckokänslor i vårt liv mer än blott korta uppehåll i det oupphörliga lidandet? Två böner blott, och jag kan dö.

Bussola Säg fort. De är uppfyllda.

Antonio Hälsa Delio, min vän. Och låt min son ta över efter mig. (*dör*)

Bussola Mitt hjärta, brist, ty denna tragedi, som jag har lurats in i av min egen fåfänga och dårskap, har för länge sedan urartat till en oändlig katastrof som hela tiden blott blir värre, medan de som startade eländet, två svartsjuka egoister, tappade kontrollen ifrån början. Men jag måste leva för att, om ej annat, infria Antonios sista önskan. Tjänare, du älskade din herre?

Tjänaren Ja. Jag följde honom hit för att han skulle få försona sig med kardinalen.

Bussola Ja, det vet jag redan. Det blev inget av med det. Bär honom upp till Giulias rum. Själv bär jag Giulia, så får de båda följas åt på sista resan, sända bort av kardinalen och hans sjuke broder, men de här två är de sista offer de skall komma undan med, ty Karons båt har redan bragts till risk att sjunka genom deras laster. Själva Karon säger stopp för flera tragedier, och nu är det dags för bröderna att äntligen betala de bortsända resenärernas biljetter.

Kardinalen (in) Min bror undviker mig. Jag hör ej honom mera klaga, men man sade mig att han gått hit. Bussola? Och Antonio? Har du äntligen då lyckats mörda honom?

Bussola Ers högvördighet, ni kommer just i tid som på beställning. Nej, ers eminens, det är ej jag som tagit livet av Antonio. Det är hertigen och ni, som ständigt envisas med att addera mord på mord till er förgrämda snikenhets intrigers vansinne. Nu är det slut.

Kardinalen Med er, ja.

Bussola Nej, med er. Ni är en färdig man, förkastad av er kejsare och vanärad och kanske ruinerad genom att allt vad ni satsat liv, karriär och pengar på har slagit fel. Er broder själv predikade barmhärtighetsmord, och ni är så självsbankrutt, att ni förtjänar icke bättre.

Kardinalen Ni är färdig och behövs ej längre. Era tjänster är ej längre önskvärda. Allt vad ni gjort för oss förtjänar ingen extra lön, då era händers gärningar, som alla dessa mord, är nog förtjänst som sin belöning.

Bussola Ni tycks ej förstå. Ni kommer icke vidare. Er banas härjningar, förföljelser och missdåd slutar här.

Fernando (kommer in) Min bror, är du i knipa?

Kardinalen Ja, Fernando. Jag är hotad. Döda honom.

Fernando Vem skall jag då döda? Vem är den förföljde, och vem är förföljaren?

Kardinalen Antonio är död, och Bussola har dödat honom och är arg på mig för det och ämnar döda mig om ingen dödar honom.

Fernando Nej, min bror, du är förföljaren, och jag är trött på att förföljas av dig, dina väktare och läkare som bara trakasserar mig.

Kardinalen Du är sjuk. Jag vill dig väl.

Fernando Om du vill mig och alla människor så väl, hur kommer det sig då att du i hela livet bara har gjort alla människor illa?

Kardinalen Du är galen.

Fernando Nej, min bror, för första gången i mitt liv är jag nu frisk, och detta är det friskaste jag någonsin har gjort. *(genomborrar kardinalen)*

Bussola Jag börjar tro, ers nåd, att det finns hopp för er.

Fernando Ett hedersmord för mycket. Ingenting är värre än ett brodermord, men detta var nödvändigt. Döda mig nu, Bussola, och försona mig med livet.

Bussola Döda er, min arbetsgivare?

Fernando Ty annars måste jag bli den som dödar er. *(avancerar)*

Bussola Ni ger mig inget val.

Fernando Och det är meningen. Jag har förverkat all min rätt till livet och kan blott försonas med det genom döden, som befriar själen automatiskt från all skuld för allt vad den förbrutit genom kroppen. Ge mig döden, Bussola, och ge mig fri, ty detta liv var inget liv men blott en levande begravning av mig själv.

Bussola Jag varnar er. Det måste göra ont.

Fernando Allt ont går över, men allt gott består.

Bussola Ett sista mord då, och ett sista hedersmord, för att få slut på alla hedersmord. *(genomborrar honom)*

Tjänaren (återkommer) Min herre, Delio är kommen med Antonios son.

Bussola Det var på tiden. Än är icke allt för sent, om än det är för sent att rädda några oskyldigas liv.

Delio (in med sonen med handen på hans axel) Jag har hört om katastrofen och vet allt. Låt oss nu glömma det, ty alla dessa lik och dessa bröders brottsliga intriger är ej mer än frost och snö som smälter bort till ingenting så fort som solen visar sig, som alltid kommer fram och skiner även efter den mest mörka stormnatt. Dessa båda bröders namn skall glömmas, då de intet lämnat efter sig, medan Antonios son här ärver allt efter sin moder. Därmed fortsätter vårt liv som om ej någonting har hänt, och våra plikter, Bussola, för att i någon mån gottgöra och uppväga allt det onda som har hänt, är nu att med den samma trohet som vi älskade Antonio med nu ge hans son, den nye hertigen av Aragonien och Amalfi.

Bussola Vi kan nog ej göra mer än blott det bästa möjliga av saken.

Delio Det är det jag menar. *(tar även Bussola om axeln, och de går ut alla tre, Delio i mitten med händerna säkert om de andras axlar.)*

Slut.

Leh 30.8.2008

Efterskrift

Denna översättning och bearbetning av den pjäs som utgivits under namnet John Webster med titeln *"The Duchess of Malfi"* följer originalet tämligen strikt med jamber konsekvent hela vägen och med bara få förkortningar, bearbetningar och utvecklingar av vissa scener och karaktärer för att främst koncentrera sig på ämnet, som faktiskt är det moderna begreppet hedersmord, för att gå till rätta med detta, analysera det och försöka förstå hur det kan förekomma genom att gå in i den underliga motivation av en sorts girighetssvartsjuka som kan spåra ur så allvarligt för att ta sig så fullständigt irrationella uttryck i total brist på självdistans.

Dramats ursprung är verkliga konflikter mellan 1508 och 1513 inom familjen Aragona. Hertiginnans namn, som aldrig nämns i pjäsen, var Giovanna d'Aragona, dotter till Arrigo d'Aragona, markis av Gerace i Kalabrien, som var oäkta son till kung Ferdinand I av Neapel. Hennes förste make var Alfonso Piccolomini, hertig av Amalfi. Den skabrösa historien återgavs i olika versioner under 1500-talet, främst av Cinthio och William Painter i *"The Palace of Pleasure"* 1567, där historierna om Romeo och Julia och Othello även återfinns. "John Webster" har alltså använt exakt samma källor som "Shakespeare" men, liksom "Shakespeare", omdanar dem enligt egen arkitektur.